

Matematika A1a - Analízis, Közgazdász hallgatóknak

Készítette: Fülöp Ottilia

1. Gyakorlat feladatai: Bevezető feladatok (Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. Függvénytranszformációk. Halmazok)

Hasonló feladatokat találnak a Neptunban, az Információk menü legördítésével, a Neptun elektronikus tananyagok, azon belül pedig az **Egyváltozós valós függvények** interaktív e-tananyag kiválasztásával. (Ennek a tananyagnak a szerzői Dr. Fülöp Ottilia, Szűcs Zsolt, lektorai Dr. Nágel Árpád, Dr. Nagy Katalin)

1. Feladat (Egyenletek megoldása):

Oldjuk meg $\mathbb{R}$ -en a következő egyenleteket és szemléltessük megoldáshalmazukat a számegyenesen:

a) $x + 2 = \sqrt{4x + 13}$;

b) $\left| \frac{3x+2}{x-1} \right| = 3$.

2. Feladat (Abszolútértékes egyenlőtlenség megoldása):

Oldjuk meg $\mathbb{R}$ -en a következő egyenlőtlenséget és szemléltessük a megoldáshalmazt a számegyenesen:

$$\left| \frac{x}{2} + 2 \right| \leq 3.$$

3. Feladat (Függvénytranszformációk):

Ábrázoljuk függvénytranszformációkkal a következő függvényt:

$$f(x) = x^2 - 6x + 8, \quad x \in \mathbb{R}.$$

4. Feladat (Egyenlőtlenségrendszer felírása):

Írjunk fel olyan egyenlőtlenségrendszert, melynek megoldáshalmaza az $A(0, 0)$, $B(0, 5)$ és $C(1, 3)$ csúcpontú háromszög belseje!

5. Feladat (Halmazműveletek):

Bizonyítsuk be, hogy az

$$A = \{1, 2, 10\}$$

$$B = \{x \in \mathbb{R} \mid x > 1\}$$

$$C = \{x \in \mathbb{R} \mid x^2 \geq 1\}$$

halmazok esetén $A \subseteq C$, $A \neq C$, $B \subseteq C$, $B \neq C$, $A \not\subseteq B$ és $B \not\subseteq A$!

6. Feladat (Indirekt bizonyítás):

Bizonyítsuk be indirekt, hogy $\sqrt{5} \notin \mathbb{Q}$!

2. Gyakorlat feladatai: Polinomok

1. Feladat (Egyszerű gyöktényezős alakra hozás):

Alakítsa szorzattá az alábbi polinomokat:

a) $p(x) = x^2 + 7x + 10$;

b) $q(x) = -2x^2 + 7x - 3$.

2. Feladat (Maradékös polinomosztás):

Végezzük el a $p(x) : q(x)$ polinomosztást, ha $p(x) = 2x^4 - x^2 - 5x + 6$ és $q(x) = x^2 - 3x$. Ellenőrizzük az osztás helyességét is!

3. Feladat (Polinom egész gyökeinek megkeresése):

Keressük meg a $p(x) = x^3 - x^2 - 25x + 25$ polinom egész gyökeit!

4. Feladat (Polinom valós gyökeinek megkeresése és a gyöktényezős alak felírása, I.):

Keressük meg a $p(x) = x^4 - 6x^3 + 10x^2 - 2x - 3$ polinom valós gyökeit! Írjuk fel a polinom gyöktényezős alakját!

5. Feladat (Polinom gyökeinek megkeresése és a gyöktényezős alak felírása, II.):

A c valós paraméter mely értékére lesz $x_1 = 1$ gyöke a $p(x) = 4x^4 + cx^3 - 3x^2 - 4x - 1$ polinomnak? Írjuk fel a kapott c érték esetében a $p(x)$ polinom összes valós gyökét és a $p(x)$ polinom $\mathbb{R}$ -beli gyöktényezős alakját!

6. Feladat (Egy paraméteres feladat):

A b valós paraméter mely értékére lesz $x_1 = -1$ legalább kétszeres gyöke a $p(x) = x^5 - bx^2 - bx + 1$ polinomnak?

3. Gyakorlat feladatai: Függvénykompozíció. Inverz függvény

1. Feladat (Egyváltozós valós-valós függvény értelmezési tartománya):

Adjuk meg az $\mathbb{R}$ lehető legbővebb részhalmazát, amelyen értelmezhető az

$$f(x) = \frac{\sqrt{2x-1}}{3x+2} \log_{\frac{1}{3}} |2x-1|.$$

2. Feladat (Függvénykompozíció, I.):

Írjuk fel az $f \circ g$ és $g \circ f$ összetett függvényeket (ha léteznek) az alábbi esetben: $f(x) = x^3$, $x \in \mathbb{R}$ és $g(x) = \sqrt[6]{x}$, $x \in [0, \infty)$.
Mit veszünk észre?

3. Feladat (Függvénykompozíció, II.):

Írjuk fel az $f \circ g$ és $g \circ f$ összetett függvényeket (ha léteznek) az alábbi esetekben:

- a) $f(x) = 1 - x^2$, $x \in \mathbb{R}$ és $g(x) = \sqrt{x}$, $x \geq 0$;
- b) $f(x) = x^2$, $x \in \mathbb{R}$ és $g(x) = 2^x$, $x \in \mathbb{R}$.

4. Feladat (Invertálhatóság vizsgálata):

Bizonyítsuk be, hogy az

$$f(x) = |x^2 - 7x + 12|, \quad x \in \mathbb{R}$$

függvény nem invertálható!

5. Feladat (Inverz függvény felírása, I.):

Bizonyítsuk be, hogy az

$$f(x) = \frac{x-2}{2x+3}, \quad x \in \mathbb{R} \setminus \left\{-\frac{3}{2}\right\}$$

függvény invertálható és állítsuk elő az inverz függvényt is!

6. Feladat (Inverz függvény felírása, II.):

Bizonyítsuk be, hogy az

$$f(x) = \frac{x+1}{x-2}, \quad x \in \mathbb{R} \setminus \{2\}$$

függvény invertálható és állítsuk elő az inverz függvényt is!

7. Feladat (Egy érdekes függvény inverze):

Bizonyítsuk be, hogy az

$$f(x) = \sqrt[3]{27 - x^3}, \quad x \in \mathbb{R}$$

függvény invertálható és állítsuk elő az inverz függvényt is! Mit veszünk észre?

4. Gyakorlat feladatai: Numerikus sorozatok határértéke. Függvényhatárértékek. Folytonosság. Szakadási helyek típusai

A numerikus sorozatok határértékével kapcsolatos összefoglaló (előadáson volt)

Határértékszámításkor (legyen az numerikus sorozat határértéke vagy függvényhatárérték) mindig azzal kezdünk, hogy *behelyettesítünk*. Sorozatok határértékszámítása esetén n helyére ∞ -t helyettesítünk. Lehet, hogy behelyettesítés után azonnal eredményhez jutunk, például a következő esetekben:

$$\infty + \infty = \infty; \quad -\infty - \infty = -\infty; \quad \infty \cdot (-\infty) = -\infty; \quad \frac{k}{\pm\infty} = 0;$$

$$\forall k > 0 \text{ esetén } k \cdot 0 = 0; \quad k \cdot \infty = \infty; \quad (-k) \cdot \infty = -\infty.$$

Az is lehet, hogy behelyettesítés után *kritikus esetünk* lesz, például:

$$\frac{\pm\infty}{\pm\infty}; \quad \frac{0}{0}; \quad 0 \cdot (\pm\infty); \quad \infty - \infty; \quad 0^0; \quad (\pm\infty)^0; \quad 1^{\pm\infty}$$

alakok bármelyikét kapjuk, ekkor a határérték kiszámítása további „ügyességet” igényel.

Előadáson tanultuk, hogyan kell sorozatok határértékét kiszámítani, most ismételjük át a legfontosabbakat:

- *Polinom alak határértéke ∞ vagy $-\infty$, főegyütthatótól függően.* Például a

$$\lim_{n \rightarrow \infty} (3n^3 - 3n + 1)$$

esetén behelyettesítés után $(\infty - \infty)$ esetünk van, de azonnal láthatjuk, hogy ∞ lesz az eredmény, mert a magasabb fokú tag együtthatója pozitív. Ugyanis kiemelve az előforduló legmagasabb kitevőjű n hatványt:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} (3n^3 - 3n + 1) = \lim_{n \rightarrow \infty} n^3 \left(3 - \frac{3}{n^2} + \frac{1}{n^3} \right) = \infty,$$

mert újabb behelyettesítés már eredményt ad, $\frac{3}{n^2}$ és $\frac{1}{n^3}$ nullához tartanak, a zárójel emiatt 3-hoz tart, és így $\infty^3 \cdot 3 = \infty$. A fentiek miatt azt is észrevesszük, hogy tetszőleges pozitív főegyütthatójú polinom alak határértéke ∞ , míg tetszőleges negatív főegyütthatójú polinom alak határértéke $-\infty$.

- *Racionális tört alak határértéke ∞ vagy $-\infty$, ha a számláló foka nagyobb (ez függ a főegyütthatók előjelétől); 0, ha a nevező foka nagyobb, főegyütthatók hányadosa, ha egyenlők a foksámok.* Például a

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{9n + 1}{9n - 1}$$

határértéknél behelyettesítés után $\frac{\infty}{\infty}$ esetünk van. Kiemelünk mind a számlálóban, mind pedig a nevezőben n -et (azaz n előforduló legmagasabb hatványát), és újabb helyettesítés már eredményt ad, hiszen $\frac{1}{n}$ 0-hoz tart:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{9n + 1}{9n - 1} = \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{n \left(9 + \frac{1}{n}\right)}{n \left(9 - \frac{1}{n}\right)} = \frac{9}{9} = 1.$$

Valóban itt a főgyütthetők hányadosát kaptuk, ugyanis a számlálóban és a nevezőben ugyanolyan fokú polinomjaink voltak, így a kiemelt tényezőkkel egyszerűsíthettünk.

- „ $\sqrt{} - \sqrt{}$ ” alakú határérték esetén bővítünk a konjugálttal és az $(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$ képletet használjuk.
- Az 1^∞ kritikus esetben pedig e -vel kapcsolatos az eredményünk, legfeljebb nem látjuk benne az e számot, ugyanis a $(-\infty)$, ∞ vagy 0 hatványon van az e . Ilyenkor a következő képletet használjuk: Ha $(c_n)_{n \in \mathbb{N}}$ egy nullához tartó, szigorúan monoton számsorozat, akkor

$$\lim_{n \rightarrow \infty} (1 + c_n)^{\frac{1}{c_n}} = e.$$

Használjuk még az előadáson elhangzó következő eredményeket:

- $c \in \mathbb{R}$ esetén $\lim_{n \rightarrow \infty} c = c$;

•

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n^k} = 0 \quad \forall k \in \{1, 2, 3, \dots\};$$

•

$$\lim_{n \rightarrow \infty} q^n = \begin{cases} 0, & \text{ha } |q| < 1 \\ 1, & \text{ha } q = 1 \\ \infty, & \text{ha } q \in (1, +\infty) \\ \text{divergens,} & \text{ha } q \in (-\infty, -1]; \end{cases}$$

•

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{k} = 1 \quad \forall k > 0;$$

•

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{n} = 1.$$

- $\forall k \in \mathbb{R}$ és $\forall a \in (-\infty, -1) \cup (1, \infty)$ esetén

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{n^k}{a^n} = 0;$$

- $\forall a \in \mathbb{R}$ esetén

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{a^n}{n!} = 0;$$

- $\forall k \in \mathbb{R}$ esetén

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{n^k}{n!} = 0;$$

-

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{n!}{n^n} = 0;$$

- $\forall k > 0$ és $a > 1$ esetén

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{\log_a n}{n^k} = 0.$$

Nevezetes sorozatok nagyságrendje:

$$\log_a n \ll n^k \ll a^n \ll n! \ll n^n,$$

ahol $a > 1$ és $k > 0$.

Függvényhatárértékekkel kapcsolatos összefoglaló (előadáson volt) Nevezetes függvényhatárértékek 1.:

1.

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{1}{x} = 0; \quad \text{és} \quad \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{1}{x} = 0;$$

2.

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{1}{x} = \infty; \quad \text{és} \quad \lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{1}{x} = -\infty;$$

3.

$$\lim_{x \rightarrow \infty} a^x = \begin{cases} 0, & \text{ha } 0 < a < 1 \\ \infty, & \text{ha } a > 1 \end{cases}$$

Nevezetes függvényhatárértékek 2.:

1.

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin x}{x} = 1; \quad \text{és} \quad \lim_{x \rightarrow 0} \frac{x}{\sin x} = 1;$$

2.

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\operatorname{tg} x}{x} = 1; \quad \text{és} \quad \lim_{x \rightarrow 0} \frac{x}{\operatorname{tg} x} = 1;$$

3.

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{1}{x}\right)^x = e; \quad \text{és} \quad \lim_{x \rightarrow 0} (1+x)^{\frac{1}{x}} = e;$$

4.

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\log_a(1+x)}{x} = \frac{1}{\ln a}, \quad \text{ha } a \in (0, \infty) \setminus \{1\},$$

speciális esetben $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\ln(1+x)}{x} = 1.$

Nevezetes függvényhatárértékek 3.:

1.

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{a^x - 1}{x} = \ln a, \quad \text{ha } a \in (0, \infty) \setminus \{1\},$$

speciális esetben $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x - 1}{x} = 1;$

2.

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{(1+x)^\alpha - 1}{x} = \alpha, \quad \text{ahol } \alpha \in \mathbb{R}.$$

Egy korlátos és egy nullához tartó függvény szorzata:

Egy korlátos és egy nullához tartó függvény szorzata nullához tart.

Jegyezzük meg: Racionális törtfüggvény limesze esetén

- ha $x \rightarrow 0$ és $\frac{0}{0}$ kritikus esetünk van, akkor x előforduló legalacsonyabb hatványát emeljük ki;
- ha $x \rightarrow \infty$ vagy $x \rightarrow -\infty$ és a $\frac{\pm\infty}{\pm\infty}$ kritikus esetek valamelyike áll fenn, akkor x előforduló legmagasabb hatványát emeljük ki!

Racionális törtfüggvény limesze:

Racionális törtfüggvény limesze esetén, ha $x \rightarrow \infty$ vagy $x \rightarrow -\infty$, az eredmény

- konstans, és pedig a főegyütthatók hányadosa, ha a számláló foka = nevező fokával;
- ∞ vagy $-\infty$, ha a számláló foka nagyobb;
- 0, ha a nevező foka nagyobb.

Megjegyzés:

Racionális törtfüggvény határértéke esetén, ha $x \rightarrow x_0$, ahol x_0 egy nemnulla szám, és $\frac{0}{0}$ esetünk van, akkor számlálóban is és nevezőben is gyöktényezőző alakra hozunk, majd egyszerűsítünk.

Definíció [Szakadási hely]:

Legyen f értelmezett az x_0 valamely környezetében. Az x_0 -beli folytonossághoz a következőknek kell teljesülniük:

- $\exists \lim_{x \rightarrow x_0} f(x)$;
- $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = f(x_0)$.

Ha a fentiekből valamelyik nem teljesül, akkor x_0 *szakadási hely*.

Definíció [Szakadási helyek típusai]:

Tegyük fel, hogy f értelmezett az x_0 valamely környezetében és x_0 szakadási hely.

- Ha $\exists \lim_{x \rightarrow x_0} f(x)$ és véges, de $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) \neq f(x_0)$, akkor $x = x_0$ *megszüntethető szakadási helye* f -nek.
- Ha $\exists \lim_{x \rightarrow x_0^+} f(x)$ és $\exists \lim_{x \rightarrow x_0^-} f(x)$, mindketten végesek, de egymástól különböző számok, akkor $x = x_0$ *ugráshelye* f -nek.
- Minden előzőktől különböző esetben az $x = x_0$ *szakadási hely másodfajú*.

A megszüntethető szakadási helyeket és az ugráshelyeket közösen *elsőfajú szakadási helyeknek* nevezzük.

1. Feladat (Numerikus sorozatok határértéke):

Számítsuk ki az alábbi sorozatok határértékét

a)

$$a_n = \left(\frac{1 - 3n}{4n + 12} \right)^7, \quad n \in \mathbb{N};$$

b)

$$a_n = \frac{n^2 + 3n - 1}{n^7 + 7n + 5}, \quad n \in \mathbb{N};$$

c)

$$a_n = \frac{3n^3 - 3n + 1}{5n^3 + n^2 - 1}, \quad n \in \mathbb{N};$$

d)

$$a_n = \frac{1 - n^3}{n^2 + 10}, \quad n \in \mathbb{N};$$

e)

$$a_n = \sqrt{n^2 + 3n - 10} - 3n, \quad n \in \mathbb{N};$$

f)

$$a_n = \sqrt[n]{3^n + 2^n}, \quad n \in \mathbb{N};$$

g)

$$a_n = \left(\frac{9n + 1}{9n - 1} \right)^{2n}, \quad n \in \mathbb{N}.$$

h)

$$a_n = \frac{n^{1000}}{2^n}, \quad n \in \mathbb{N};$$

i)

$$a_n = \frac{\log_3 n + n!}{n^n}, \quad n \in \mathbb{N}.$$

2. Feladat (Függvényhatárérték számítások, I.):

Számítsuk ki a következő függvényhatárértékeket:

a) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sqrt{1+x} - \sqrt{1-x^2}}{\sqrt{1+x} - 1};$

b) $\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{x^5 + 3x^2 + 1}{x^2 - 10x + 1};$

$$c) \lim_{x \rightarrow 0} \frac{x^7 - 2x^5 + x^2}{x^9 + 3x^4 - 2x^2}.$$

3. Feladat (Függvényhatárérték számítások, II.):

A $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin x}{x} = 1$ összefüggés felhasználásával számítsuk ki a következő függvényhatárértékeket:

$$a) \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin 7x}{\sin 3x};$$

$$b) \lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \cos x}{x^2};$$

$$c) \lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \cos x}{3x}.$$

4. Feladat (Egyoldali határértékek kiszámítása):

Számítsuk ki az alábbi függvény esetén a jobb- és bal oldali határértéket az $x_0 = 1$ pontban:

$$f(x) = \frac{x^2 + x - 1}{x^3 - 1}.$$

5. Feladat (Szakadási helyek vizsgálata, I.):

Vizsgáljuk az

$$f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}, \quad f(x) = \begin{cases} \frac{x^2 - 5x + 6}{x^2 - 7x + 10}, & \text{ha } x \in \mathbb{R} \setminus \{2; 5\} \\ 0, & \text{ha } x \in \{2; 5\} \end{cases}$$

függvény szakadási helyeit és adjuk meg azok típusát is!

6. Feladat (Szakadási hely vizsgálata, II.):

Vizsgáljuk az

$$f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}, \quad f(x) = \begin{cases} \frac{\sin x}{|x|}, & \text{ha } x \in \mathbb{R} \setminus \{0\} \\ 1, & \text{ha } x = 0 \end{cases}$$

függvény szakadási helyét és adjuk meg ennek típusát is!

7. Feladat (Szakadási hely vizsgálata, III.):

Vizsgáljuk az

$$f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}, \quad f(x) = \begin{cases} e^{-\frac{1}{x}}, & \text{ha } x \in \mathbb{R} \setminus \{0\} \\ 1, & \text{ha } x = 0 \end{cases}$$

függvény szakadási helyét és adjuk meg ennek típusát is!

8. Feladat (Függvényhatárérték számítás, III.):

Számítsuk ki a

$$\lim_{x \rightarrow \infty} x(\sqrt{x^2 + 1} - x)$$

függvényhatárértéket!

9. Feladat (Függvényhatárérték számítás, IV.):

Számítsuk ki a

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \left(\frac{x+1}{x-1} \right)^{x^2}$$

függvényhatárértéket!

5. Gyakorlat feladatai: Deriválás. Adott pontbeli érintőegyenes felírása

Az 1. zárthelyit a 6. héten írják, így az 5. gyakorlaton meg kell tanulni deriválni, deriváltfüggvényt felírni és megadni adott abszcisszájú grafikonbeli pontban az érintőegyenes egyenletét!

1. Feladat (Deriváltfüggvény előállítása definíció alapján. Érintőegyenes egyenlete, I.):

Számítsuk ki a definíció alapján a következő függvény deriváltfüggvényét és írjuk fel a grafikon $x_0 = 3$ abszcisszájú pontjához tartozó érintőegyenes egyenletét:

$$f(x) = \sqrt{x^2 - 1}, \quad x \in [1, \infty).$$

2. Feladat ($f'(x)$ kiszámítása, II.):

Határozza meg $f'(x)$ -et és hozzuk egyszerűbb alakba, ha

- a) $f(x) = x^3 + \frac{1}{x^2} - \frac{1}{5x^5}$, $x \in \mathbb{R} \setminus \{0\}$;
- b) $f(x) = 3a^x - \cos x$; $x \in \mathbb{R}$, $(a > 0)$;
- c) $f(x) = (1 + x^3)e^x$, $x \in \mathbb{R}$.

3. Feladat ($f'(x)$ kiszámítása. Érintőegyenes helyzetének vizsgálata, III.):

Legyen

$$f(x) = \frac{1-x}{1+x} \quad x \in \mathbb{R} \setminus \{-1\}.$$

- a) Határozza meg $f'(x)$ -et és hozzuk egyszerűbb alakba!
- b) Mennyi a grafikon $x_0 = 1$ abszcisszájú pontjában az érintőegyenes iránytangense?
- c) Írjuk fel az $x_0 = 1$ abszcisszájú pontban az érintőegyenes egyenletét!
- d) Van-e olyan pontja a grafikonnak, melyben az érintőegyenes vízszintes?

4. Feladat ($f'(x)$ kiszámítása láncszabállyal, IV.):

Határozza meg $f'(x)$ -et láncszabállyal:

- a) $f(x) = (3x^2 + 4x + 1)^5$, $x \in \mathbb{R}$;
- b) $f(x) = \sqrt{x^2 + 1}$, $x \in \mathbb{R}$;
- c) $f(x) = (1 + \sqrt[3]{x})^3$, $x \in \mathbb{R}$;
- d) $f(x) = e^{x^4}$, $x \in \mathbb{R}$;
- e) $f(x) = \cos(e^{2x+3})$, $x \in \mathbb{R}$.

5. Feladat (Deriváltfüggvény kiszámítása, V.):

Határozza meg f deriváltfüggvényét, ha f hozzárendelési szabálya

$$f(x) = \frac{x^3 + 3}{x^2 - x - 2},$$

értelmezési tartománya pedig a lehető legbővebb!

6. Feladat (Deriváltfüggvény kiszámítása. Érintőegyenes egyenlete, VI.):

Határozza meg f deriváltfüggvényét, ha f hozzárendelési szabálya

$$f(x) = (x^2 + 1)e^x,$$

értelmezési tartománya pedig a lehető legbővebb! Írjuk fel az $x_0 = 0$ abszcisszájú pontban a grafikonhoz húzott érintőegyenes egyenletét!

7. Feladat (Derivált kiszámítása, érintőegyenes egyenletének felírása, VII.):

Deriváljuk a következő függvényt és írjuk fel a függvény grafikonjának $x_0 = 0$ abszcisszájú pontjában a grafikonhoz húzott érintőegyenes egyenletét!

$$f(x) = \frac{\cos \sqrt{x^2 + 1}}{x + 2}, \quad x > -2.$$

6. Gyakorlat feladatai: További deriválások, érintőegyenesek felírása (folytatás). Az 1. zh eredményeinek megbeszélése

1. Feladat ($f'(x)$ kiszámítása láncszabállyal, IV.):

Határozza meg $f'(x)$ -et láncszabállyal:

a) $f(x) = \operatorname{tg} [(x^2 + x)^3], \quad x \in (0, 10^{-2});$

b) $f(x) = \sqrt{x + \sqrt{x + \sqrt{x}}}, \quad x \in [0, \infty);$

c) $f(x) = \sqrt[3]{1 + x\sqrt{x + 3}}, \quad x \in [0, \infty).$ (Ez utóbbi eredményét hozzuk egyszerűbb alakba!)

2. Feladat (Implicit függvény deriválása, érintőegyenes egyenlete, VIII.):

Számítsuk ki $y'(0)$ értékét az

$$x^9 + xy + y^9 = 512$$

implicit függvény esetén! Írjuk fel az $x_0 = 0$ abszcisszájú pontban a grafikonhoz húzott érintőegyenes egyenletét!

3. Feladat (Derivált kiszámítása, érintőegyenes egyenletének felírása, IX.):

Deriváljuk a következő függvényt és írjuk fel a függvény grafikonjának $x_0 = 0$ abszcisszájú pontjában a grafikonhoz húzott érintőegyenes egyenletét!

$$f(x) = \frac{\ln \sqrt{1+x}}{(x^2+1)^4}, \quad x > -1.$$

7-8. Gyakorlatok feladatai: Monotonitási intervallumok meghatározása. Lokális szélsőértékek és egyéb szépségek

1. Feladat (Másodrendű derivált kiszámítása):

Számítsuk ki az f függvény másodrendű deriváltját, ha

$$f(x) = \frac{1}{\cos x}, \quad x \in \left(-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right).$$

2. Feladat (Derivált kiszámítása. Bolzano-féle közbülsőpont tétel alkalmazása):

Határozza meg f deriváltfüggvényét és mutassuk meg, hogy az $f(x) = 0$ egyenletnek pontosan egy gyöke van a $(0, \frac{\pi}{6})$ intervallumban!

$$f(x) = \left(x - \frac{\pi}{6}\right) \cos x + x \operatorname{tg} \frac{3x}{2}, \quad x \in \left(-\frac{\pi}{3}, \frac{\pi}{3}\right).$$

3. Feladat (Monotonitási intervallumok meghatározása.

Lok. szélsőértékek kiszámítása, I.):

Határozza meg az alábbi függvény monotonitási intervallumait, lokális szélsőérték helyeit és lokális szélsőértékeit:

$$f(x) = \frac{x^3}{3x^2+1}, \quad x \in \mathbb{R}.$$

4. Feladat (Monotonitási intervallumok meghatározása.

Lok. szélsőértékek kiszámítása, II.):

Határozza meg az alábbi függvény monotonitási intervallumait, lokális szélsőérték helyeit és lokális szélsőértékeit:

$$f(x) = x - \ln(1 + x), \quad x \in (-1, \infty).$$

5. Feladat (Függvény differenciálhatóságának vizsgálata. Deriváltfüggvény felírása):

Vizsgáljuk az

$$f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}, \quad f(x) = \begin{cases} \frac{1}{2}x + 1, & \text{ha } x \leq 0 \\ \sqrt{1+x}, & \text{ha } 0 < x \leq 3 \\ 2, & \text{ha } 3 < x \end{cases}$$

függvény folytonosságát és differenciálhatóságát az $x_1 = 0$ és $x_2 = 3$ helyeken! Írjuk fel a deriváltfüggvényt (ahol létezik)!

6. Feladat (Korlátos és zárt intervallumon értelmezett függvény absz. szélsőértékei):

A korlátos és zárt intervallumon folytonos függvényekre vonatkozó Weierstrass tételt használva határozzuk meg az alábbi korlátos és zárt intervallumon értelmezett f függvény abszolút maximumát és abszolút minimumát, ha ezek léteznek! Hol veszi fel f ezeket az értékeket?

$$f(x) = 2x^3 + 3x^2 - 12x + 1, \quad x \in [-10, 12]$$

7. Feladat (Nem korlátos intervallumon értelmezett függvény absz. szélsőértékei):

Határozzuk meg az alábbi nem korlátos intervallumon értelmezett f függvény abszolút maximumát és abszolút minimumát, ha ezek léteznek! Hol veszi fel f ezeket az értékeket?

$$f(x) = 2x + \frac{200}{x}, \quad x \in (0, \infty)$$

8. Feladat (Szöveges szélsőérték-feladatok):

Határozzuk meg az R sugarú körbe írható maximális területű téglalap területét!

9. Feladat (Logaritmikus derivált):

Határozzuk meg az $f'(x)$ -et, ha

$$f(x) = \left(\frac{\sin x}{x} \right)^{x^2}, \quad x \in \left(0, \frac{\pi}{4} \right).$$

9. Gyakorlat feladatai: Konvex, konkáv ívek, inflexiós pontok. Aszimptoták. L'Hospital szabály

1. Feladat (Konvex, konkáv ívek, inflexiós pontok kiszámítása, I.):

Adjuk meg, mely intervallumokon konvex és melyeken konkáv az alábbi függvény! Adjuk meg továbbá az inflexiós pontokat is!

$$f(x) = 2x^3 - 21x^2 + 36x, \quad x \in \mathbb{R}.$$

2. Feladat (Konvex, konkáv ívek, inflexiós pontok kiszámítása, II.):

Adjuk meg, mely intervallumokon konvex és melyeken konkáv az alábbi függvény! Adjuk meg továbbá az inflexiós pontokat is!

$$f(x) = \frac{x^3}{3x^2 + 1}, \quad x \in \mathbb{R}.$$

3. Feladat (Aszimptotikus vizsgálat, I.):

Vizsgáljuk meg, van-e a következő függvénynek ∞ -ben és $(-\infty)$ -ben aszimptotája? Ha igen, kérjük az aszimptota/aszimptoták egyenletét!

$$f(x) = \frac{x^2 + 9}{x}, \quad x \in \mathbb{R} \setminus \{0\}.$$

4. Feladat (Aszimptotikus vizsgálat, II.):

Vizsgáljuk meg, van-e a következő függvénynek ∞ -ben és $(-\infty)$ -ben aszimptotája? Ha igen, kérjük az aszimptota/aszimptoták egyenletét!

$$f(x) = \frac{\sin x}{x} + x, \quad x \in \mathbb{R} \setminus \{0\}.$$

5. Feladat (Aszimptotikus vizsgálat, III.):

Vizsgáljuk meg, van-e a következő függvénynek ∞ -ben és $(-\infty)$ -ben aszimptotája? Ha igen, kérjük az aszimptota/aszimptoták egyenletét!

$$f(x) = x^3 - x^2 - 2x, \quad x \in \mathbb{R}.$$

6. Feladat (L'Hospital szabály alkalmazása):

L'Hospital szabállyal számítsuk ki az alábbi határértékeket! Állapítsuk meg, milyen kritikus eseteink vannak?

a) $\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{x} - \frac{1}{e^x - 1} \right);$

b) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\operatorname{tg} x - x}{x - \sin x};$

c) $\lim_{x \rightarrow 0^+} \left(\ln \frac{1}{x} \right)^x.$

10. Gyakorlat feladatai: Teljes függvényvizsgálat

1. Feladat (Teljes függvényvizsgálat, I.):

Végezzen teljes függvényvizsgálatot és vázolja a grafikont, ha

$$f(x) = \left(\frac{x-1}{2x+1} \right)^2, \quad x \in \mathbb{R} \setminus \left\{ -\frac{1}{2} \right\}.$$

2. Feladat (Teljes függvényvizsgálat, II.):

Végezzen teljes függvényvizsgálatot és vázolja a grafikont, ha

$$f(x) = x - \operatorname{arctg} x, \quad x \in \mathbb{R}.$$

3. Feladat (Teljes függvényvizsgálat, III.):

Végezzen teljes függvényvizsgálatot és vázolja a grafikont, ha

$$f(x) = x^x, \quad x \in (0, \infty).$$

4. Feladat (Teljes függvényvizsgálat, IV.):

Végezzen teljes függvényvizsgálatot és vázolja a grafikon, ha

$$f(x) = \frac{e^x}{1 + e^x}, \quad x \in \mathbb{R}.$$

5. Feladat (Teljes függvényvizsgálat, V.):

Végezzen teljes függvényvizsgálatot és vázolja a grafikon, ha

$$f(x) = 3x^4 - 4x^3 - 12x^2 + 2, \quad x \in \mathbb{R}.$$

6. Feladat (Teljes függvényvizsgálat, VI.):

Végezzen teljes függvényvizsgálatot és vázolja a grafikon, ha

$$f(x) = \frac{x^2 - 3}{2 - x}, \quad x \in \mathbb{R} \setminus \{2\}.$$

***11. Gyakorlat feladatai: Határozatlan integrál.
Határozott integrál. Síkidom területe (I.)***

1. Feladat ($f'(x)$ -ből $f(x)$ felírása):

Adjuk meg az $f(x)$ -et az alábbi esetek mindegyikében! $f(x)$ értelmezési tartománya az a legbővebb halmaz legyen, melyen f differenciálható!

a) $f'(x) = \frac{1}{2\sqrt{x}}, \quad x \in (0, \infty);$

b) $f''(x) = 3e^x + 5 \sin x, \quad x \in \mathbb{R};$

c) $f^{(3)}(x) = \sin x, \quad x \in \mathbb{R}.$

2. Feladat (Határozatlan integrálok kiszámítása, I.):

Számítsuk ki az alábbi határozatlan integrálokat:

a) $\int (\sqrt{x} + \sqrt[3]{x}) dx$, ahol $x > 0$;

b) $\int \sqrt{x\sqrt{x\sqrt{x}}} dx$, ahol $x > 0$;

c) $\int \frac{(x+1)^2}{\sqrt{x}} dx$, ahol $x > 0$.

3. Feladat (Határozatlan integrálok kiszám. első helyettesítési módszerrel, II.):

Számítsuk ki az alábbi határozatlan integrálokat:

a) $\int \frac{e^{3x}}{e^{3x}+5} dx$, ahol $x \in \mathbb{R}$;

b) $\int x^3(4x^4 + 6)^{2016} dx$, ahol $x \in \mathbb{R}$;

c) $\int \frac{1}{\cos^2 x \sqrt{(\operatorname{tg} x)^3}} dx$, ahol $x \in (\frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{4})$.

4. Feladat (Határozatlan integrálok kiszám. parciális integrálással, III.):

Számítsuk ki az alábbi határozatlan integrálokat:

a) $\int x^2 \cos(5x) dx$, ahol $x \in \mathbb{R}$;

b) $\int e^{-3x} \sin(2x) dx$, ahol $x \in \mathbb{R}$;

c) $\int e^{-x} \cos(3x) dx$, ahol $x \in \mathbb{R}$;

d) $\int \operatorname{arctg}(3x) dx$, ahol $x \in \mathbb{R}$;

e) $\int x^2 \ln x dx$, ahol $x \in (0, \infty)$;

f) $\int e^{-2x} \sin x dx$, ahol $x \in \mathbb{R}$.

(Ebben a feladatban az utolsó integrál opcionális, a többi kötelezően megoldandó!)

5. Feladat (Határozott integrálok kiszámítása, I.):

Számítsuk ki az alábbi határozott integrált:

$$\int_1^e x^2 \ln x dx.$$

6. Feladat (Síkidom területének kiszámítása, I.):

Számítsuk ki annak a síkidomnak a területét, melyet az $f(x) = x^2 \ln x$, $x \in (0, \infty)$ függvény grafikonja, az x -tengely, valamint az $x = 1$ és $x = e$ egyenesek határolnak!

7. Feladat (Síkídom területének kiszámítása, II.):

Számítsuk ki annak a síkidomnak a területét, melyet az $f(x) = x^2$, $x \in \mathbb{R}$ és a $g(x) = \sqrt{2x}$, $x \in [0, \infty)$ függvények grafikonja zár be!

*12-14. Gyakorlatok feladatai: Határozott integrálok. Racionális törtfüggvények integrálja. Síkidom területe (II.)
Az integrálszámítás egyéb alkalmazásai*

1. Feladat (Határozott integrálok kiszámítása, II.):

Számítsuk ki az alábbi határozott integrálokat:

a) $\int_0^1 \sqrt{5x+4} \, dx$;

b) $\int_1^3 x^2 \sqrt[3]{1+x^3} \, dx$;

c) $\int_0^\pi e^x \sin(2x) \, dx$;

d) $\int_1^4 \ln(5x-2) \, dx$.

Racionális törtfüggvények határozatlan integrálásával kapcsolatos feladatok:

2. Feladat (Ha az integrandus függvény nevezője elsőfokú polinom, vagy annak hatványa):

Számítsuk ki az alábbi határozatlan integrálokat, ha $x > 3$:

a) $\int \frac{dx}{x-3}$;

b) $\int \frac{dx}{(x-3)^2}$.

3. Feladat (Ha az integrandus függvény számlálója magasabb fokú, mint a nevezője → polinomosztással):

Számítsuk ki az alábbi határozatlan integrált, ha $x \in \mathbb{R}$:

$$\int \frac{x^3 - x^2 - x - 7}{x^2 + 2x + 3} dx.$$

4. Feladat (Ha a nevező másodfokú, negatív diszkriminánsú, a számláló pedig elsőfokú):

Számítsuk ki az alábbi határozatlan integrált, ha $x \in \mathbb{R}$:

$$\int \frac{2x + 3}{x^2 + 2x + 3} dx.$$

5. Feladat (Ha a nevező másodfokú, 0 diszkriminánsú, a számláló pedig elsőfokú → parciális törtekre bontással):

Számítsuk ki az alábbi határozatlan integrált, ha $x \in (-1, \infty)$:

$$\int \frac{2x + 3}{x^2 + 2x + 1} dx.$$

6. Feladat (Ha a nevező másodfokú, pozitív diszkriminánsú, a számláló pedig elsőfokú → parciális törtekre bontással):

Számítsuk ki az alábbi határozatlan integrált, ha $x \in (1, \infty)$:

$$\int \frac{11 - x}{6x^2 + x - 2} dx.$$

7. Feladat (Racionális törtfüggvény határozott integrálja, I.):

Számítsuk ki az alábbi határozott integrált:

$$\int_1^2 \frac{11 - x}{6x^2 + x - 2} dx.$$

8. Feladat (Racionális törtfüggvény határozott integrálja, II.):

Számítsuk ki az alábbi határozott integrált:

$$\int_0^1 \frac{2x + 3}{x^2 + 2x + 3} dx.$$

9. Feladat (Síkídom területének kiszámítása, III.):

Számítsuk ki annak a síkidomnak a területét, melyet az $y = -x^2 + 8x - 9$, $x \in \mathbb{R}$ és az $y = \frac{x^2}{2} - 4x + 9$, $x \in \mathbb{R}$ egyenletű görbék zárnak be!

10. Feladat (Síkídom területének kiszámítása, IV.):

Számítsuk ki annak a síkidomnak a területét, melyet az $y = x - 1$ egyenes és az $y^2 = 2x + 6$ egyenletű parabola zár be!

11. Feladat (x -tengely körüli forgástest térfogatának kiszám., I.):

Számítsuk ki az $f : [0, \pi]$, $f(x) = \sin x$ függvény grafikonjának x -tengely körüli megforgatásával keletkező forgástest térfogatát!

12. Feladat (x -tengely körüli forgástest térfogatának kiszám., II.):

Számítsuk ki az $f : [0, \pi]$, $f(x) = e^{-x} \sqrt{\sin x}$ függvény grafikonjának x -tengely körüli megforgatásával keletkező forgástest térfogatát!

13. Feladat (Ívhossz kiszámítása):

Számítsuk ki az $f : [0, 4]$, $f(x) = x^{\frac{3}{2}}$ függvény grafikonjának ívhosszát!

14. Feladat (Síkídom területének kiszámítása, V.):

Határozzuk meg annak a síkidomnak a területét, melyet az $y = x^4$, $x \in \mathbb{R}$ és az $y = 3x^2 - 2$, $x \in \mathbb{R}$ egyenletű görbék zárnak be!

15. Feladat (Síkídom területének kiszámítása, VI.):

Határozzuk meg annak a síkidomnak a területét, melyet az $y = -2x - 2$, $x \in \mathbb{R}$ és az $y = x^2 + 2x + 1$, $x \in \mathbb{R}$ egyenletű görbék zárnak be!